

Dil Öğretimi ve Duygusal Zekâ

Language Teaching and Emotional Intelligence

Yrd. Doç. Dr. Filiz METE* - Yrd. Doç. Dr. Kadriye Dilek AKPINAR **

Özet :

İnsan beyni, doğumla birlikte bilgi depolamaya başlayarak, yaşamı boyunca depolama işlemini sürdürür ve depoladığı her türlü bilgiyi gerektiğinde tekrar kullanabilir. Bunu yaparken devasa miktarda bilgiyi analiz eder, ihtiyaç duyduğunu kullanır, karşılaştırmalar ve sentez yapar, sonuçlar çıkarır. Diğerlerini de arka planda derin hafızasında saklamaya devam eder.

Bu çalışmada öncelikle beynin fiziksel yapısı kısaca ele alınarak zekânın başarı ile ilişkisi incelenmiştir. Bunun yanı sıra duyguların davranışa yansımaları ile zekâ, duygu, davranış ilişkisinin başarıya etkisi ele alınmıştır. Duygusal zekâ kavramının dil ile bağlantısının kurulmasıyla konu eğitim öğretim alanıyla ilişkilendirilip duygusal zekânın dil öğretiminde etkisinin ne olabileceği üzerinde durulmuştur.

Abstract :

Human brain starts storing information from birth and continues this process throughout lifetime and it can use that information when it is necessary. While doing this it analyzes huge amount of information, uses and compares them; synthesizes and brings outcome.

In this study, we primarily and briefly mentioned the physical structure of the brain and examined the relation of emotional intelligence with success. The reflection of emotions on the behaviour and the effect of the relationship of intelligence, emotion, and behavior on success have also been handled. With the establishment of the connection of the emotional intelligence with language, the subject has been linked to the field of education and the impact of the emotional intelligence on language education has been discussed.

* Bülent Ecevit Üniversitesi, Ereğli Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi Bölümü, filizmetehoca@gmail.com

** Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fak. Yabancı Diller Eğitimi Bölümü, kadriyedilek@gmail.com

Giriş :

Uzun yıllardır merak edilen “İnsan (beyni) nasıl öğrenir?” sorusunun cevabı, öğrenme sonucunda beyinde meydana gelen fizyolojik değişimlerin incelenerek açıklanmasıyla önemli ilerleme kaydetmiştir. Beynin depolama işlevini nasıl gerçekleştirdiği öğrenme alanıyla ilgili oldukça önem taşıyan pek çok bilinmezi aydınlatmıştır.

Beynin yapısı ve işleyişi ile ilgili araştırma sonuçları ortaya çıktıkça eğitim alanında çalışan araştırmacılar için, insan beyнинin barındırabileceği bilgi kapasitesi ne kadar olabilir sorusu gündeme gelmiş ve bu sorunun cevabının ancak “çoklu” bir sayı olabileceği anlaşılmıştır. Beynin çalışma sistemiyle ilgili yapılan araştırmalar ise bütünsel olarak faaliyet gösterdiğini ancak bazen yaratılıştan gelen baskın özellikler dolayısıyla bir bölümün daha aktif kullanılmakta olduğunu ortaya çıkarmıştır. Bu sonuç da bireysel farklılıkların uygulamalara yansımaya, eğitim öğretimin etkin ve kalıcı hale getirmesi için yapılan çalışmalara yardımcı olmuştur. Ayrıca beyin depolama işlevini nasıl gerçekleştirdiği de oldukça önem taşıyan pek çok sorunu aydınlatmıştır. Beyinle ilgili araştırmalar, eğitimcilerin dikkatle takip ettikleri ve sonuçları eğitim öğretime yansıtmak için sabırsızlıkla bekledikleri çalışmaların başında gelmektedir. Beynin fonksiyonlarına dair elde edilen bilimsel bulgular, dil eğitimi alanında en etkin dil öğretim faaliyetlerinin belirlenmesi ve sınıflarda uygulanması konusunda önemli bir dayanak noktası oluşturarak yeni gelişmelere zemin sağlayacak olanaklar yaratmaktadır. Beyinle ilgili aydınlanan noktalar eğitimciler için yönlerini belirlemede ışık kaynağı olmaktadır.

Beyin muhteşem derecede karmaşık bir yapıdır. İnsan beyni 100 milyardan fazla nöron içerir ve bu nöronların her biri, kendi gibi 10.000 tanesiyle bağ yapar. Ayrıca nöronları bir arada tutmaya ve zararlı maddeleri süzmeye yarayan, beyin çoğunluğunu oluşturan glial adındaki hücrelerle birleştiğinde beyindeki hücre sayısı bir trilyon civarını bulmaktadır.

Bu muazzam sistemin fiziksel yapısı sağ ve sol küre olarak iki ana bölümdür. Sağ yarımküre ile sol yarımküre korpus kallosum denilen ağ demetiyle birbirine bağlıdır. Araştırmacılar beyni lob olarak adlandırılan dört bölgeye ayırırlar. Bunlar arka kafa (occipital), ön (frontal), yan kafa (parietal) ve şakak (temporal) loblarıdır. Arka kafa lobu, beyin arka ortasında yer alır ve görmeden sorumludur. Ön lob, kafanın ön bölgesinde olup yaratıcılık, problem çözme, karar verme ve planlama gibi maksatlı eylemleri kapsar. Yan kafa lobu, üst arka bölgededir ve yüksek algılama ve dil işlevlerini kapsayan süreçleri yerine getirir. Şakak lobu (sağ ve sol kısım), kulakların çevresinde ve üst kısmında yer alır. Bu bölge temel olarak duyma, hafıza, anlama ve dilden sorumludur. Ayrıca lobların fonksiyonlarında bazı örtüşmeler de bulunmaktadır. Beynin orta bölgesi hippocampus, thalamus, hypothalamus ve amygdala kısımlarından oluşur. Limbik sistem olarak da bilinen beyin bu orta bölümü duygular, uyku, dikkat, vücut işleyişi, hormonlar, cinsellik, koku ve beyin kimyasallarının birçoğunun üretiminden sorumludur.

Beyin anatomik bir model olarak hep birlikte düzenlenmiş nöron gruplarından oluşan ince yapısal ve fonksiyonel ünitelerin mükemmel bir kompozisyonudur. Sinir sistemi, gelişmiş organizmalarda psikolojik sistemin en önemli bileşenidir. Sinir sistemi iç ve dış olayları algılar ve tepkide bulunur. İçsel ve dışsal olaylar duyu organları tarafından algılanır. Duyu organları bilgiyi beyin arka kısmında omurilikte çok sayıda sinir ağları yardımıyla merkezi sinir sistemine iletirler. Merkezi sinir sisteminin bir modül olarak yorumu, sosyal ve kültürel çevre içerisinde sorunları çözme, sosyalleşme gibi yüksek entelektüel fonksiyonlar ve insan bilinci olarak ortaya konabilir.

Beyin sapını çevreleyen kısım, limbik sistemdir. Amigdala ve hipotalamus bu kısmın iki önemli parçasıdır. Limbik sistem duyularımızı kontrol eder. Açlığı, susuzluğu, cinsel arzuları ve diğer zevkleri düzenler. Ayrıca uzun süreli belleğin önemli bir kısmı limbik sistem tarafından düzenlenir. Duyu organlarımızı kontrol eden limbik sistem ile kalbin çalışma temposu arasında da bağlantı bulunmaktadır. Kalbin çalışma temposu dışarıdan gelen duylara göre limbik sistemimizi etkilemektedir. Bu etkileşim nöro-biyolojik yapıma göre kontrol dışı olabildiği gibi kontrol altına da alınabilmektedir. Algı, limbik sistemi etkilemekte limbik sistem, kalbin çalışma temposunu etkilemekte temponun artması veya azalması yeniden limbik sistemi etkilemektedir. Böylece bir döngü oluşmaktadır.

Amigdala, beynimizin duygulardan sorumlu bölümüdür. Son yıllarda yapılan araştırmalar beynimizin duygusal (amygdala) ve düşünen (neokorteks) kısmı arasında çok güçlü bir bağ olduğunu ortaya çıkarmıştır. Beynimize gelen bilgi ve veriler neokortekse geçmeden önce beynimizin duygusal kısmına gelir ve orada değerlendirilir.

Amigdala, Yunanca “badem” kelimesinden adını almıştır. Limbik halkanın altına yakın, beyin sapının üzerinde bulunan ve birbiriyle bağlantılı yapılardan oluşan badem şeklinde bir küttedir. Limbik yapılar öğrenme ve hatırlama süreçlerinin büyük kısmını gerçekleştirmektedir; amigdala ise duygusal durumların uzmanıdır (Goleman, 2001). Amigdala, duygusal belleğin ve başlı başına anlamın deposudur denilebilir. Amigdala, beynimizin duygusal kısmı, diğer kısımlardan daha hızlı çalışarak harekete geçer. Duygular bilinçaltına daha yakın veya içindedir. Bu yüzden reklam, tanıtım ve propagandaların pek çoğu duyguya yönelik yapılmaktadır.

Duygu; belirli nesne, olay ya da kişilerin, bireyin iç dünyasında uyandırdığı izlenimler veya belli bir uyaran karşısında genellikle güdü ve değerlerle ilişkili olarak belirip çoğu kez süreklilik ve tutarlılık gösteren, heyecandan daha zayıf bir uyarım biçimidir (TDK, 2013).

Duygu kavramının Latince karşılığı hareket etmek anlamını taşımaktadır. Bireyin tepkisi veya yanıt biçimi olarak ortaya çıkan duygular, olumlu (heyecan, mutluluk, neşe, iyimserlik vb.) ya da olumsuz (keder, üzüntü, korku, kızgınlık, öfke şiddet, kıskançlık vb.) olarak tanımlanır. Duygular, genellikle hedef odaklı davranışlarımızı etkiler ve destekler fakat fazla duygu yoğunluğu zekâyı devre dışı bırakır. Bu durum da kişide isteksizlik, verimsizlik, konsantrasyon kayıpları, odaklanamama, algı bozuklukları gibi sorunlar yaratarak kişinin hayatını ve başarısını olumsuz etkiler.

Tüm araştırma sonuçlarından ortaya çıkan yargılar şöyle özetlenebilir:

- Duygular karar almada ve harekete geçmede oldukça etkilidir.
- Duygular beden dilini tetikler. Beden dili duyguları yansıtır.
- Duygular insanları birbirine bağlama gücüne sahiptir.
- Duygular insanlarla doğru ve iyi iletişim kurmaya yardım eder.
- Duygular insanlara yardım edecek gizli güce sahiptir.

Platon'un iki bin yıl önce söylediği gibi "Tüm öğrenme süreci aslında duygusal bir temele dayanır". Hayatı yönlendiren bir anlamda duygusal oluşumlardır. Olumlu veya olumsuz duygulardaki güçlü patlamalar bireyde aşırı ve beklenmedik tepkilere neden olabilmektedir. Büyük ve beklenmedik bir üzüntü veya sevinç yaşandığında beynin duygusal merkezi bu süreç boyunca daha güçlü ve ön planda olduğundan mantıklı düşünememe ve davranamamaya neden olabilmektedir. Öğrenci açısından bakıldığında, kaygı ve korku gibi olumsuz duyguların varlığı öğrenmeyi olumsuz bir şekilde etkileyecek ve hatta engelleyecektir (Gürbüz, 2004). Aynı şekilde sevgi, şefkat, güven ve onaylanma gibi olumlu duyguların var olduğu bir ortamda ise bireyin öğrenmesi kolaylaşacaktır (Goleman, 2001).

Yıllar boyunca bireyin hayatta başarılı olmasının zekâ katsayısıyla doğru orantılı olduğuna inanıldığından dolayı zekâ testleri geliştirilip uygulanarak akıl zekâsı (IQ) ölçümleri gerçekleştirilmiştir. Ancak son yıllarda yapılan araştırmalar akıl zekâsı yüksek bireylerin beklenildiği gibi hayat başarısı sağlayamadıkları ve sosyal hayatlarında öngörülen mutluluğu yakalayamadıklarını ortaya çıkarmıştır. Akıl zekâsı genetik kodlarla belirlenmiş olmasına rağmen duygusal zekânın eğitimle geliştirilebilir olması eğitim öğretim alanında yer bulmasını gerektirmektedir.

Günümüzde insan zekâsı ve davranışlarını ölçüp değerlendirebilmek için salt akıl zekâsının yeterli olmadığı kabul edilmiş bir gerçektir. Zekânın duygudan sıyrılmış, değerlerden arınmış bir akıl olduğu konusunda ısrar etmek gerçekçi bir yaklaşım değildir. En akılcı kararlarda bile duyguların gücü düşünüldüğünde, karar verme yetisi üzerindeki etkisinden dolayı salt akıl zekâsının yetersiz kalacağı anlaşılacaktır. Bir bakıma, akılcı ve duygusal olmak üzere, iki beynimiz, iki zihnimiz ve iki farklı zekâmız vardır (Goleman, 2001). Hayatı nasıl yaşadığımız her ikisi tarafından belirlenir. Akıl zekâsı ve duygusal zekâ birbirlerinin bütünleyicisidir. Duygular mantıklı olabilmek için gereklidir. Amigdala ve neokorteks arasındaki bağlantılar, zihin ve kalp, düşünce ve duygu arasındaki çekişmelerin ya da dengeli dayanışmanın oluşum yeridir. Başarı ve mutluluk akıl ve duygunun birbirleriyle uyumlu çalışmalarının ürünüdür. Yapılması gereken akıl zekâsı ve duygusal zekânın dengeli bir şekilde kullanımını ve gelişimini sağlayabilmektir.

Duygusal zekânın temeli Thorndike'in 1920 yılında tanımlamış olduğu sosyal zekâ kavramına dayanmaktadır. Thorndike sosyal zekâyı bireyleri anlama ve yönetme yeteneği olarak ifade etmiştir (Doğan, Demiral, 2007). 1970'lere gelindiğinde ise Duygusal Zekâ kavramı (Emotional Quotient -Duygusal Katsayı EQ) ortaya çıkmıştır. Bu terim ilk olarak Yale Üniversitesi profesörlerinden Peter Salovey ve New Hamp-

hire Üniversitesi psikoloji profesörü John Mayer tarafından öne sürülmüştür. Ancak Daniel Goleman “Duygusal Zekâ” adlı kitabıyla geniş kitlelere ulaşılarak konuya dikkat çekmiştir. Yapılan çalışmalar duygusal zekânın (EQ), insanların kişisel ve mesleki anlamda başarılı olmalarını akıl zekâsından daha fazla etkilediğini göstermektedir.

Duygusal zekâ; duyguları zamanında üretebilme, yaşatabilme, denetim altında tutabilme ve başka bireylerle sağlıklı duygusal iletişim kurabilme yeteneğidir (www.psi-koloji.gen). Duygusal zekâ ile insanların ortak duyguları, iletişim becerileri, insanlık anlayışları, incelik, zarafet, kibarlık, nezaket vb. gibi yetenekleri de tanımlanmaktadır.

Gürbüz (2004), duygusal zekânın alanlarını şu şekilde tanımlamıştır:

1. Özbilinç: Duygularımızı tanıyıp ifade edebilmek ve duygularımız ile davranışlarımız arasındaki ilişkinin farkına varmaktır.

2. Özdeğer: Kişinin değerli ve özel olduğuna inanması, kendine güven duyması ve fiziksel ve duygusal olarak kendini güvende hissetmesiyle ilgilidir.

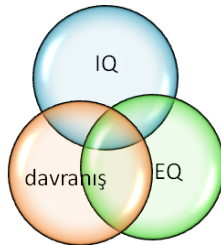
3. Duyguların Yönetimi: Duygularımızla başa çıkabilmek, olumsuz duyguları olumlu duygulara dönüştürebilmek ve duygularımız baskın çıktığında onları olumlu bir şekilde yönlendirmektir.

4. Kendini Motive Etme/Heves: Kişinin hedeflerine ulaşabilmek için kendisini isteklendirmesi ve yaptığı işten heyecan duymasıdır. Üretkenliği sürdürebilmek ve hedefe ulaşabilmek için gereklidir.

5. Empati: Başkalarının duygularını anlayıp onlara karşı duyarlı davranarak kendimizi karşıımızdaki insanın yerine koyup neler hissediyor olabileceğini tahmin etmekle ilgilidir.

6. İlişkileri Yürütebilmek: Her türlü ilişkide başarılı olmak, doğru iletişim kurmak ve işbirliği içinde olmak, dikkatli dinleme yeteneğine sahip olmak, saygı ve hoşgörü gösterebilmek, duyguları etkili bir şekilde sinirlenmeden ya da pasif davranmadan olduğu gibi ifade edebilmek, uzlaşmayı bilmek, anlaşmazlıkları çözebilmek ve başkalarıyla uyum içinde çalışabilmek gibi pek çok önemli sosyal yetiyi içerir.

Şekil 1: Davranışlar, Akıl Zekâsı ve Duygusal Zekâ İlişkisi

Duygular, davranışları etkileyen en önemli unsur olduğundan, pek çok durumda EQ, IQ'nun harekete geçmesini tetikleyen bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır. Stresini kontrol altına alamayan bireyin konsantrasyonunu sağlayamamasından dolayı akıl zekâsını kullanamaması bunun en yaygın bilinen örneğidir. Öğretmenin

tepkilerinden çekinen bir öğrencinin konuşurken bütün bildiklerini unutup bir türlü düzgün cümle kuramaması işte bu nedenledir. Yaşamın her alanında olduğu gibi öğrenim hayatında da bireyin başarısız olmasına yol açan nedenler arasında bireyin kişisel özelliklerinden kaynaklanan nedenler, çevre ve öğretmenden kaynaklanan nedenler olarak sınıflandırılabilir.

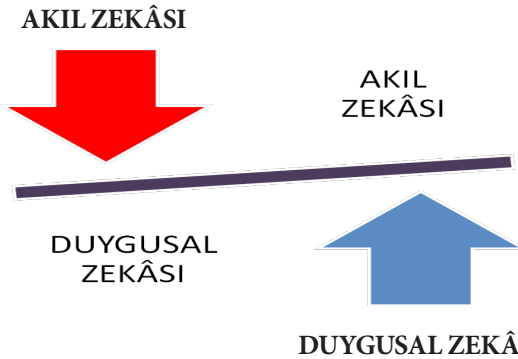
Millî Eğitim Bakanlığına (2007) bağlı 36 okulda 4977 öğrenciye, başarısızlık nedenlerini tespit etmek amacıyla 2006-2007 öğretim yılında uygulanan “Başarısızlık Nedenleri Anketi” sonuçlarına göre;

Ortaöğretim kurumlarındaki öğrencilerin %51’i, ilköğretim kurumlarındaki öğrencilerin %44,5’i başarısızlığın öğrencilerin kendilerinden kaynaklandığını belirtmişlerdir. Öğrencinin Kendisinden Kaynaklanan Nedenler bölümünde ilköğretim kurumlarındaki öğrencilerde en çok; (1940 kişi) *Yazılı sınavlarda heyecanlandığımdan dolayı başarısızım* maddesi, (1896 kişi) *Yazılı sınavlarda unuttuğumdan dolayı başarısızım* maddesi, (1662 kişi) *Bazı derslerden başaramayacağım kaygısı içindeyim* maddesi işaretlenmiştir. Ortaöğretim kurumlarındaki öğrencilerde ise en çok; (741 kişi) *Bazı derslerden başaramayacağım kaygısı içindeyim* maddesi, (566 kişi) *Yazılı sınavlarda heyecanlandığımdan dolayı başarısızım* maddesi, (549 kişi) *Sınıfta doğru cevabı bilsem bile cevap vermeye çekiniyorum* maddesi, (371 kişi) *Bazı öğretmenlerin tavırları beni derslerden soğutuyor* maddesi işaretlenmiştir (Şahin, 2009). Bu araştırma, duyguların akli bloke etmesi veya aklın duyguları hiçe sayması sonucunun başarıya etkisini kanıtlama açısından oldukça önemli bir göstergedir. Öğrencilerin heyecan, kaygı, korku gibi olumsuz duygularının onları engellediğinin farkında olmaları da ayrıca dikkat çekicidir.

Akıl zekâsı (I.Q.) ve duygusal zekâ (E.Q.) kavramları, birbiriyle etkileşim içinde olan ve birbirlerini tamamlayan bir elmanın iki yarısı gibidir. Akıl zekâsı ve duygusal zekâ birbirinden ayrıldığında yarısı tamamlanmış anlamsız bir yap-boz ortaya çıkmaktadır.

Dengeli davranışlar sergilemek için akıl zekâsı ve duygusal zekânın birbirine yakın oranlarda gelişmiş olması ve kişinin kendi duygularının yanında çevresindeki insanların duygularını da tanıyabilmesi ve yönetebilmesi gereklidir. Davranışları dengeli insanlar, akıl ve duygu dengesini sağlayabilen bireylerdir.

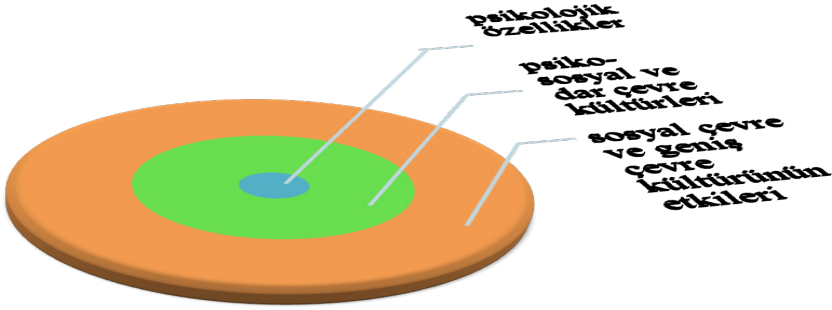
Şekil 2: Dengeli Davranış

Dil ve Duygusal Zekânın Gelişimi

Teknolojinin gelişmesiyle insan vücudunun yeni yöntemlerle incelenmesi, her duygunun vücudu farklı tepkilere nasıl hazırladığı konusunda sürekli daha ayrıntılı bilgi edinmemize olanak sağlamaktadır. Bizi eyleme geçiren biyolojik eğilimler, deneyimler ve kültür tarafından şekillendirilir (Becerem, 2002). Bireyde var olan psikolojik özellikler öncelikle psiko-sosyal ve dar çevre kültüründen daha sonra ise sosyal çevre ve geniş çevre kültüründen etkilenmektedir. Duygularımız ve içinde yaşadığımız toplum etkileşim halindedir. Post modern yaklaşımında da bireyler davranışlarını kendi kültürü ve toplumsal değerlerini tanıyarak şekillendirdiği anlayışı kabul edilmektedir (Aktaş, 2005). Çakır (2000: 253) iletişim sürecinde toplumsal, kültürel, sosyal, psikolojik ve pragmatik öğelerin önemli rol oynadığını, bu unsurların iletişimi etkilediğini, değişik bir deyişle iletişim eyleminin bu etkenlerin gerektirdiği davranış biçimleri içinde gerçekleştiğini, bunlardan kopuk bir iletişimin düşünülemeyeceğini dile getirmektedir (Akt: Aktaş, 2005). Bu bağlamda davranışı etkileyen hatta çoğu zaman yönlendiren duygusal zekânın iletişimdeki rolü anlaşılmalıdır.

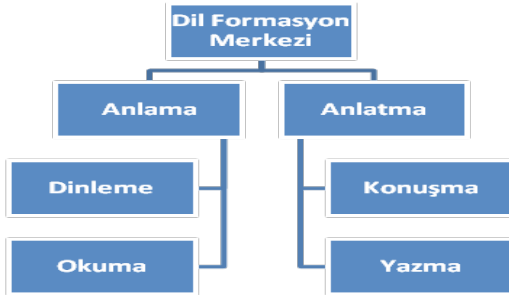
Şekil 3: Çevrenin Davranışlara Etkisi

Bilgi temel olarak bir insan faaliyeti olduğuna göre, düşüncenin bileşimi ile oluşur ve çeşitli faaliyetlere aktarımında iletişim ile yansıtılır (Kulaklı, Birgün, 2005). Toplumsal bir varlık olan insan, yaşamı boyunca her an başkaları ile iletişim halindedir. Dil öğretiminin asıl hedefi iletişimsel yetinin geliştirilmesidir (Aktaş, 2005). İletişimin temel aracı ise anlama ve anlatmayı sağlayan dildir.

Günümüz dilbiliminde bu konuların üzerinde önemle durulmakta ve dilin her şeyden önce bir iletişim aracı olduğu, dil öğretiminde bu aracın dilbilgisi (gramer) boyutunun kendi başına ayrı olarak değil de dilin dört temel becerisiyle (dinleme, konuşma, okuma, yazma) birlikte sosyokültürel ve pragmatik unsurlar da göz ardı edilmeden öğretilmesi gerektiği savunulmaktadır (Özcan, 2007).

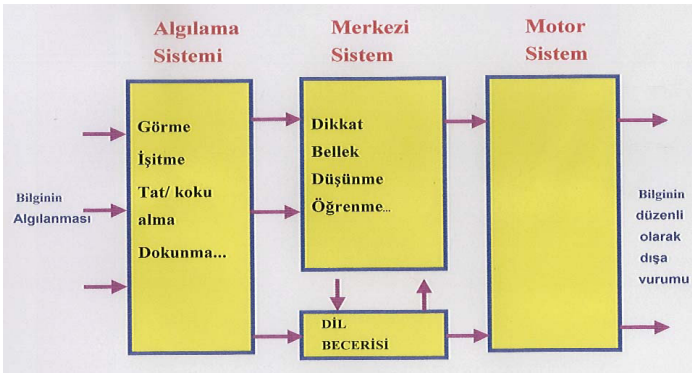
Şekil 4: Dil Becerileri

Dört temel dil becerisi olan, dinleme/izleme, konuşma, okuma ve yazma becerileri anlama ve anlatma ana başlığı altında yer alır. Yapılan araştırmalar sonunda bir kişinin dil formasyonunun bir merkezde ve bütün hâlinde olmadığı ortaya çıkmıştır (Yalçın, 2002). Dil formasyonu beyinde bulunan merkezlerin uyumlu bir şekilde birlikte hareketleriyle ortaya çıkan sonuçtur.

Dil eğitiminin amaçlarından biri, okuduklarını dinlediklerini tam, doğru ve kısa sürede anlayan; anladıklarını analiz, sentez ve değerlendirmelerle zihinde değerlendirerek yeni sonuçlar çıkaran ve fikirlerini açıkça anlatabilen bireyler yetiştirmektir (Göçer, 2007). Anlama ve anlatma karmaşık zihinsel süreçlerdir. Anlatma verici “yaratıcı”, anlama ise alıcı “kavrayıcı” olmayı gerektirir. Anlama sürecinde gelen iletinin kavranması; düşüncelerin ayrıştırılmasını, karşılaştırılmasını ve yeniden biçimlendirilmesini gerektirir (Yıldız, 2003). Anlama, vericiden alınan bilgilerin üzerinde düşünme, analiz, çıkarım ve değerlendirme yapma biçimidir (Güneş, 2007). Bireyin yazılı bir metin, sözel bir ifade, görsel veya işitsel bir unsurdan oluşan uyarıyı duyu organlarıyla algılayıp zihninde tanımlaması, daha önce var olan bilgileriyle karşılaştırıp yeniden yapılandırması ve yeni bir bilgi olarak ortaya çıkarmasıdır. Bilginin doğru ve eksiksiz algılanabilmesi ise bilgiyi taşıyan dil ile mümkün olmaktadır (Yalçın, 2002).

Şekil 5: Algılama, Beyin ve Dil Arasındaki İlişki

(Yalçın, 2002).

Anlama, düşünme, inceleme, sorgulama, tahmin etme, ilişkilendirme, seçim yapma, yorumlama, analiz-sentez yapma, değerlendirme vb. zihinsel becerileri gerektirmektedir (Güneş, 2007). Anlama sürecinde bütün bu zihinsel beceriler devreye girmekte, yeni bilgiler önceki bilgi ve deneyimlerin ışığında incelenmekte, yeniden anlamlandırılmakta ve zihinde yapılandırılmaktadır (Güneş, 2007). Anlama süreci bireyin önbilgisi, kavrama stratejisi, dikkat ve motivasyonu ve dil becerisiyle doğrudan bağlantılıdır. Özellikle dil öğretimi dersleri; duygu, düşünce ve hayalleri anlama ve ifade etmeyi kapsadığından dolayı duygusal okuryazarlığın dikkate alınması; duygusal zekânın geliştirilmesi için önemlidir. Bu süreçte öğrencilerin duygusal zekâlarını geliştirebilmek için öğretmenin dilin belirli alanları üzerinde yoğunlaşması gerekmektedir. Öğretmenin görevi, duyguların ifade edilmesini mümkün kılan dile dikkati çekmek ve bu yönde öğrencilerin dil becerilerini olabildiğince geliştirmek için çalışmalar yapmaktır.

Hızla değişen ve gelişen dünyada eğitim sistemlerinin hedefi; ulusal değerlerine sahip çıkabilen, değişim ve gelişimi anlamlandırarak yönetebilen, eleştirel düşünebilen, kendi öğrenmelerinden sorumlu olabilecek, öğrenmeye açık ve öğrendiklerini paylaşan, iş birliğine yatkın, duygu ve mantık dengesi tutarlı ve sağlıklı kişiliğe sahip, kendisi, toplumu ve dünya ile barışık, insan ilişkilerinde başarılı olan, girişimci, bilimsel gelişmelere ve sanatsal etkinliklere duyarlı bireyler yetiştirmektir. “Okullarda Duygusal Zekâ” adlı makalesinde Beceren (2002) okulda ve hayatta başarılı olmak için her şeyden önce öğrencilerin sağlıklı bir duygusal donanıma sahip olmaları gerektiğini vurgulamaktadır. Oysa eğitim kurumlarında duygular nadiren yer bulmaktadır. Anaokulları ve ilkokulun küçük yaş sınıflarının dışında okullarda bütün çabalar bilgi yüklemeye dayalı yürütülmektedir. Bu bağlamda öğrencilerin istedikleri mesleğe sahip olabilmek için bilgi ölçen sınavlardan geçmek zorunda olmaları gerçeği duygusal zekâyı geliştirme etkinliklerine yeteri kadar zaman sağlanmasını engellemektedir. Ülke şartları dikkate alındığında bu durumun gerekliliği açıklanabilir ancak hayat başarısını garantilemediği gerçeği de göz ardı edilmemelidir.

Bilgi üretimi, yaratıcılık ve girişimciliği gerektiren günümüz bilişim çağında etkili eğitim öğretim sisteminin; öğrenmenin belirli zamanlarda, belirtilen yerlerde, belirlenen konularda gerçekleşebileceği kalıbından kurtulması gerekmektedir. Teknolojinin gelişimi bilginin yayılması ve paylaşılmasında iletişim sınırlarını ortadan kaldırmıştır. Küçülen dünyada bireysel rekabetten ziyade işbirliği ve dayanışmanın teşvik edileceği, niteliksel değerleri niceliksel değerlere tercih edecek, öğrenmede akıl ve mantığın yanında duyguları da ihmal etmeyecek bir eğitim sisteminin yapılandırılması gerekmektedir. Eğitim öğretim sürecinin ana hedefi, bireyi hayat başarısını yakalayacak donanımda hayata hazırlamaktır. Hayat başarısı için bireyin davranışlarında mantık ve duygunun birbirini dengeler oranda yer alması gerekmektedir.

7-8-9 MAYIS 2007 tarihlerinde Ege Üniversitesi İletişim Fakültesi tarafından düzenlenen “1. Uluslararası Duygusal Zekâ Sempozyumu”nda çıkan sonuçlardan bazıları; duygusal zekânın hayatımızın her alanında ne kadar çok önemli olduğu konusunda artık tartışılmayacak noktaya geldiği, duygusal zekâ becerilerinin öğrenimi-

lebilir ve geliştirilebilir olduğu ve bu becerilerin öğretilmesi ve geliştirilmesi çalışmalarına ise mutlaka ve mutlaka çocukluk döneminden başlanmasına ihtiyaç olduğudur. Genetik olarak sabit olan IQ'nun aksine, duygusal zekânın öğrenilme olasılığı fazladır (Yüksel, 2006). Bu bağlamda sosyal ve kültürel çevreye duygu, düşünce ve isteklerin iletilmesi iletişimi gerektirdiğinden ve iletişimin temel aracı dil olduğundan dolayı eğitim öğretim sürecinde özellikle dil öğretimi alanının, duygusal zekânın geliştirilmesi için etkili kullanılması gerekmektedir.

Öğrencilerin kendi duygularını tanıyıp ifade etmeleri ve duygu ile davranış arasındaki bağlantıyı anlayabilmeleri için metinler araç olarak kullanılabilir. Dil ve edebiyat derslerinde öğrencilerin; her türlü metni, ait olduğu dönemin zihniyetiyle ilişkilendirerek zihniyet, yapı, tema, dil ve anlatım, anlam ve gelenekle ilişkisi bakımından inceleyip yorumlayarak bunlardan sonuçlar çıkarabilmeleri hedeflenmektedir (MEB, 2011). Edebiyat, empati kurma becerisi ve insan davranışını anlamasına yardımcı olacak duygusal deneyimler sağlayarak bireyi duygusal zekâ gelişimine teşvik etme potansiyeline sahiptir (Ghosn, 2001). Metinlerdeki karakterlerin duygu ve davranışını incelemek öğrencinin kendi duygu ve davranışlarına da ayna tutarak farklı bakmasına yol açacaktır. Dilin doğru ve etkili kullanıldığı ifadeleri anlayıp yorumlayabilen öğrenciler, kendilerini ifade etmekte de güçlük çekmeyecek, insan davranışlarını daha iyi anlayacak ve böylece duygusal zekâlarının gelişimine katkı sağlayacaktır.

Derslerde kendisine güvenli bir ortamda duygularını ifade etme fırsatları yaratıldığında özgüven duygusu gelişen öğrencinin, olumsuz duygularla başa çıkabilmesine de metindeki karakterler ve çevresinde yer alan bireyler örnek oluşturarak destek olacaktır. Yalnız olmadığının farkına varmak, kendisini motive etmesini hatta çevresindekileri anlayıp empati kurma yeteneğinin gelişmesini sağlayacaktır.

Duygusal ifadelere dikkat çekmek, kendinin ve diğerlerinin duygularının farkına varmalarını ve ifade etmelerini sağlayarak duygu-davranış ilişkisini yorumlayabilmelerine destek olmak öğrencilerin duygusal zekâ gelişimine katkıda bulunacaktır.

Öğrencilerin olumsuz duygularından dolayı kendilerini suçlu hissedip duygularını bastırmaları yerine çevrelerindeki insanların da kendileri gibi olumlu ya da olumsuz duygulara sahip olabileceklerini anlamalarına yardımcı olacak, aşırı duyguları kontrol altına alabilmede duygu ve akıl dengesini kurabilmelerine örnekler sunmak ve başkalarının duygularına karşı duyarlı davranmalarını sağlamak duygusal zekânın gelişimine katkı sağlayacaktır.

Henry Roth, "Call it sleep!" (Buna uyku de!) adlı romanında dilin gücüne şöyle değiniyor: "Ancak ne hissettiğini kelimelere dökebilersen o senin olur." Hisleri ifade edememek, onları kendine mal edememek demektir (Goleman, 2001). Duygusal zekânın geliştirilmesinde öncelikle bireyin güçlü ve zayıf yönlerinin farkında olması iç dünyasıyla yüzleşip kendini tanıması gerekmektedir. Bunun yanı sıra değişik insan psikolojilerini, başka bireylerin duygularını ve tepkilerini olabildiğince örnekleyen metinlerden yararlanarak farkındalık yaratmak, bireyde ifade zenginliği ve etkili iletişim gücü oluşturacaktır. Bireylerin, hayatlarının her aşamasında mutluluğu yakalaya-

bilmeleri için, güçlü ve geliştirilebilecek yanlarının farkında olmaları, duygularını ve davranışlarını yönetebilmeleri, ayrıca çevresindeki diğer insanların da duygu ve düşüncelerini anlamaya çalışmaları gerekmektedir (Doğan, Demiral, 2007). Bunun için bireylerin duyguları ifade etme yollarını keşfetmesine yardımcı olacak etkinliklerle dil becerilerinin geliştirilmesi yararlı olacaktır. Duygusal zekânın gelişimi, bireyin kişisel gelişimi ve hayat başarısı için göz ardı edilemeyecek kadar önemlidir.

Sonuç :

Eğitim öğretim süreci, bireyi hayata hazırlama dönemidir. Ancak süreç boyunca akıllı zekâsına sahip olup “zeki” diye adlandırılan okul notları yüksek akademik anlamda başarılı pek çok öğrencinin yıllarca süren eğitim hayatına rağmen yaşamlarında beklenen başarılı ve mutlu sonucun ortaya çıkmaması bir yerlerde eksik kalan bir şeylerin olduğunun göstergesi sayılabilir. Akademik başarının, sosyal hayat başarısı olmadan yeterli olamayacağı kabul edilmiş durumdadır. Toplum hayatındaki başarı için bireyin dengeli davranışlar sergilemesi, dengeli davranışın ise akıllı zekâsı ve duygusal zekânın dengeli bir şekilde birlikte kullanılmasıyla oluşabildiği kabul edilmiştir. Toplum içinde yaşayan bireyin diğer bireylerle iletişim içinde olmak zorunda kaldığı bilinmektedir. İletişimin temel aracı olan dil, duyguların ifade edilmesini mümkün kıldığından dolayı duygusal zekâ gelişiminde önemli bir yer tutmaktadır. Duygusal zekâ ve dil öğretimi birbiriyle etkileşim içindedir. Bu bağlamda dil ve edebiyat öğretiminin duygu, düşünce ve hayallerin ifade edilme yollarını öğrencinin keşfetmesi ve sonuçlarını yorumlayabilmesi için metinlerden faydalanması dil becerilerinin geliştirilmesinin yanında duygusal zekânın gelişimine katkı sağlayacaktır.

- Dil ve edebiyat derslerinde işlenen bir metinle ilgili;
- Metinde görsel varsa buradan hareketle duygusal yorumlamalar yapmalarını,
- Metni okuduktan sonra metindeki karakterlerin yerine kendilerini koyup olaylar karşısında duygularını ifade etmelerini,
- Metinde yer alan duyguların daha farklı nasıl ifade edilebileceğini bulmalarını,
- Metne eklemeler yaparak değişik duygular katmalarını,
- Metindeki karakterlerin duygusal ifadelerine göre kişilik tahlillerini yapmalarını,
- Metinde geçen duygusal ifadelerin kullanım sıklığına göre metni yeniden adlandırmalarını,
- Metindeki karakterlerin kendilerini daha iyi hissetmelerini sağlayacak duygusal ifadelerle öneriler geliştirmelerini,
- Metinde açık veya örtülü yer alan duyguların yansıtıldığı yerleri bulmalarını,
- Metinde geçen duygusal ifadeleri ana temalar altında gruplandırmalarını,
- Metinde yer alan duygu ifadelerinin zıt anlamlarını kullanarak metni farklı kurgulamalarını,

- Metinde geçen duygusal ifadelerle verilebilecek olası tepkileri tahmin etmelerini,
- Metindeki karakterin yerine kendilerini koyarak metni farklı şekillendirmelerini,
- Grup çalışmaları yaparak her grubun metne farklı bir son bulmasını,
- Metin veya karakterlerle ilgili duygularını yazılı veya sözlü anlatmalarını istemek duygusal zekâyı geliştirebilecek etkinliklerdir. Dil ve edebiyat dersleri öğrencilerin duygusal zekâlarını geliştirmelerine katkı sağlayacak en uygun ortamlardan biridir.

Etkinliklerinde duygusal zekâ gelişimini dikkate alan bir dil öğretmeni, dil becerilerini geliştirme etkinlikleriyle öğrencilerin duygularını ifade edebilmeleri için fırsat vererek özgüven duygularını yükselteceğinden öğrencilerin hayata daha olumlu bakmalarına ve umut beslemelerine katkıda bulunacaktır. Duygusal zekânın gelişimi motivasyonu artıracığından dolayı başaramama kaygısını, endişe ve depresyonu önleyecek ve böylece öğrencinin akademik başarısını da olumlu yönde etkileyecektir. Ayrıca yaratıcılığı, girişimciliği ve iletişim becerilerini geliştirecek ve eğitim öğretim sürecini daha anlamlı hâle getirecektir.

Kaynakça :

- Aktaş, T. (2005). Yabancı Dil Öğretiminde İletişimsel Yeti, *Journal of Language and Linguistic Studies*,1(1), 89-99.
- Doğan, S., Demiral, Ö. (2007). Kurumların Başarısında Duygusal Zekânın Rolü ve Önemi, *Yönetim ve Ekonomi*, Cilt:14 Sayı:1, 209-230.
- Ghosn, I.(2001). Nurturing Emotional Intelligence Through Literature ELT FORUM,vol.39/no.1.
- Goleman, D. (2001). Duygusal Zekâ, Varlık Yayınları, İstanbul.
- Goleman, D. (1995). Duygusal Zekâ Neden IQ'dan Daha Önemlidir?, Çev. Banu Seçkin Yüksel, Varlık Yayınları, İstanbul.
- Goleman, D.,Boyatzis, R., Mc Kee, A. (2003). Yeni Liderler, Çev. Filiz Nayır, Osman Deniztekin, Varlık Yayınları, İstanbul.
- Göçer, A. (2007). Bir Öğrenme Alanı Olarak Anlama Eğitimi, S.B.E. Dergisi, sayı:23, s.17-39.
- Göçet, E. (2006).Üniversite Öğrencilerinin Duygusal Zekâ Düzeyleri İle Stresle Başa Çıkma Tutumları Arasındaki İlişki, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi, Sakarya.
- Güneş, F. (2007), Türkçe Öğretimi ve Zihinsel Yapılandırma, Ankara: Nobel Yayınları, s.229.
- Gürbüz, N. (2004). Duygusal Zekâ Gelişiminde İngilizce Öğretmenin Rolü, XIII. Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayı, 6-9 Temmuz İnönü Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Malatya.
- Kulaklı, A., Birgün, S. (2005). Müşteri Merkezli Operasyonel Bilgi Yönetimi İçin Veri Yönetiminin Ölçülmesi, İTÜ Dergisi/B, Sosyal Bilimler Cilt:2, Sayı:1, 37-48.
- Maboçoğlu, F. (2006). Duygusal Zekâ ve Duygusal Zekânın Gelişimine Katkıda Bulunan Etkenler, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Özcan, M. (2007). Arapça Yazma Becerileri Öğretiminde İletişimsel Yaklaşım, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Selçuk, Z. (2003) Çoklu Zekâ Uygulamaları. Ankara: Nobel Yayın.
- Şahin, Y. (2009). Yabancı Dil Öğretiminde Öğrenci Başarısını Olumsuz Yönde Etkileyen Unsurlar, *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, TSA / Yıl: 13, S: 1, 149-158.

- Yalçın, A. (2002), Türkçe Öğretim Yöntemleri Yeni Yaklaşımlar, Ankara: Akçağ Yayınları.
- Yaşarsoy, E. (2006). Duygusal Zekâ Gelişim Programının, Eğitilebilir Zihinsel Engelli Öğrencilerin Davranış Problemleri Üzerindeki Etkisinin İncelenmesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi, Adana.
- Yıldız, C. (2003). Türkçe Öğretiminde Alternatif Yöntemler, Ankara, Anı Yayınları.
- Yüksel, M. (2006). Duygusal Zekâ ve Performans İlişkisi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi, Erzurum.

İnternet Kaynakları:

- MEB, (2011). Türk Edebiyatı Ortaöğretim Programı,
<http://ttkb.meb.gov.tr/www/ogretim-programlari/icerik/72>
- Darn, S. Emotional Intelligence ELT,
<http://www.teachingenglish.org.uk/think/articles/emotional-intelligence-elt>
- Doğan, H. Hümanistik Bir Yaklaşımla Örtülü Bilgi Analizi: Örtülü Bilgi Gelişimi ve Paylaşımında Duygusal Zekâ İle Beden Dilinin Rolü ve Stratejik Kullanım Yolları,
<http://eab.ege.edu.tr/pdf/3/C1-S1-2-M7.pdf>
- Emotional Intelligence,
<http://www.hr-scorecard-metrics.com/emotional-intelligence.htm>
- Salovey, P. Emotional Intelligence,
<http://kms.jpn.org/keynoteaddress6.pdf>
- Mayer, J. D. (University of New Hampshire) Salovey, P. and Caruso, D. R. (Yale University), Emotional Intelligence New Ability or Eclectic Traits?
<http://dionysus.psych.wisc.edu/Lit/ResearchMtgs/EmotionJournalClub/2008Nov/EIdebate.pdf>
- Goleman, D. Working With Emotional Intelligence,
<http://totalinteraction.com.au/Articles/Working%20With%20Emotional%20Intelligence.pdf>
- Mayer, J. D. (University of New Hampshire) Salovey, P. and Caruso, D. R. (Yale University), Emotional Intelligence Meets Traditional Standards for an Intelligence,
http://www.unh.edu/emotional_intelligence/EIAssets/EmotionalIntelligenceProper/EI1999Mayer-CarusoSaloveyIntelligence.pdf
- Schilling, D. 1996. Activities for Teaching Emotional Intelligence, <http://www.bbc.co.uk/cbeebies/fimbles/comfycorner/story6.shtml>
- GME, Duygusal Zekâ,
http://www.stevedarn.com/?Writings::GME%3A_Duygusal_Zeka
- MEB, Nizip İlçe Millî Eğitim Müdürlüğü (2007) . Başarısızlık Nedenleri Anketi,
<http://nizip.meb.gov.tr/dosyalar/basarisizlik-nedenleri-anketi-raporu.doc>
- Beceren, E. (2002). Okullarda Duygusal Zekâ,
<http://duygusalzeka.net/>
- Duygusal Zekâ,
<http://www.psikoloji.gen.tr/modules.php?name=News&file=print&sid=245>
- TDK, (2013). Büyük Sözlük,
www.tdk.gov.tr/